

GEK OF GENIAAAL

Museum Het Dolhuys in Haarlem heeft als missie mensen met een psychiatrische aandoening te destigmatiseren. Directeur Hans Looijen (48) ziet kunst daarbij als een belangrijke schakel, maar waakt voor valse romantiek. “Dat kunst miljoenen opbrengt terwijl de maker verward over straat zwerft, valt niet met elkaar te rijmen.”

Het Dolhuys startte in 2005 met 12.000 bezoekers en trekt inmiddels record-aantallen van zo'n 44.000 bezoekers per jaar. Opmerkelijk voor een jong museum. Hoewel jong..., het gebouw zelf staat er al eeuwen. Het oudste gedeelte was in 1320 een leprozerie aan de rand van de stad en sinds de 16de eeuw werden hier lange tijd krankzinnigen verpleegd. De huisvesting van een modern museum met veel interactieve elementen in een sfeervol eeuwenoud Haarlems gebouw draagt ongetwijfeld bij aan de belangstelling. Al direct in 2005 won het museum de Nederlandse Design Prijs in de categorie 'Exhibition & Experience Design'. En twee jaar later volgde een eervolle vermelding bij The European Museum of the Year Award. “Dat was voor mijn tijd”, zegt Hans Looijen, die in 2008 directeur werd. “Wel was Het Dolhuys in 2009 genomineerd voor de Museumprijs. Een hele eer, maar ik vind het nog steeds erg jammer dat wij die prijs toen niet hebben gewonnen.”

Zingeving

Voor de opvang van het nog altijd groeiende aantal bezoekers mag het voormalige pesthuis rekenen op ruim 120 vrijwilligers. Zij verzorgen onder meer rondleidingen, zitten aan de balie en verrichten administratief werk. Looijen: “Diverse vrijwilligers hebben aan beide zijden raakvlakken met de psychiatrie. Er worden hier rondleidingen verzorgd door zowel, al dan niet gepensioneerde, psychiaters als voormalig psychiatrische patiënten.” Maar een sfeervolle entourage en toegewijde medewerkers zijn zeker niet de enige redenen voor het succes, weet Looijen. “Het heeft ook alles te maken met een aantrekkelijke programmering. Die designprijs ontvingen wij destijds voor onze vaste opstelling. Geweldig natuurlijk, maar we moesten daarnaast ook boeiende wisselende thematentoonstellingen hebben.”

In augustus start *Van God los?* de derde tentoonstelling in een reeks over iden-

titeit. Looijen: “Volgens psychologen, sociologen en filosofen wordt identiteit gevormd door drie belangrijke pijlers: leeftijd, geslacht en cultuur. We begonnen met een tentoonstelling over de ouder wordende hersenen, waarin we ons afvroegen hoe we moeten omgaan met onze vergrijzende psychiatrische patiënten. Daarna onderzochten we de grenzen tussen de geslachten. Travestie, trans- en homoseksualiteit gelden bij ons niet meer als geestesziekten zoals vroeger, maar zijn we wel echt zo veel toleranter?” Met *Van God los?* gaan we in op de vele manieren waarop mensen zoeken naar zingeving, van God tot Boeddha en van mindfulness tot yoga.

Naast het investeren in wisselende tentoonstellingen wil Looijen ook meer jonge bezoekers naar Het Dolhuys trekken. Voor de jeugd werd daarom in 2010 De Bovenkamer geopend. Dit paviljoen, dat eerder dienstdeed als magazijn, werd ingericht met een permanente tentoonstelling over het puberbrein. Jongeren tussen 12 en 18 jaar kunnen hier alles te weten komen over de werking van hun hersenen. Vorig jaar werd De Bovenkamer door bijna 10.000 pubers bezocht.

Een ander speerpunt van de directeur is meer kunst in het museum. “Kunst is per definitie de taal van de verbeelding en probeert een realiteit te vangen. En

Kunst stemt tot reflectie en vormt een brug tussen twee werelden

dat hoeft niet jouw of mijn realiteit te zijn. Kunst stemt tot reflectie en vormt een brug tussen twee werelden. Juist kunst kan in grote mate bijdragen aan destigmatisering van mensen met een psychiatrische aandoening.”

Het Dolhuys richt zich op twee pijlers: het erkende kunstcircuit en de zogenaamde outsider art. Bij die laatste gaat het om mensen die sociaal of psychisch afwijken van het gangbare, die niet als kunstenaar zijn opgeleid en die doorgaans niet in de grote musea worden getoond. Het zijn vaak mensen die dwangmatig creëren. Met hun werk proberen ze het grote kwaad tegen te houden. Zij zijn er niet in geïnteresseerd hun werk te verkopen en hoeven ook niet te weten wat er daarna mee gebeurt. Vaak leven zij zelf in erbarmelijke omstandigheden, terwijl hun werk goed verkocht wordt.”

Miljoenen

Er is wereldwijd een bloeiende markt voor outsider art. Volgens Looijen geldt dit soort creaties voor sommigen ook wel als de enige ware kunst. “In de geschiedenis zie je die redenering vooral tijdens schokkende gebeurtenissen zoals de beide wereldoorlogen. Alle logica is op zo'n moment weg. Waar en wat is nog de realiteit? Onze dagelijkse wereld is gek geworden. Misschien hebben de 'dwazen' de wijsheid wel in pacht en zijn wij, de 'gewone' mensen, krankzinnig. Zijn wij degenen die ziek zijn en niet zij.”

Het is niet de manier waarop de museumdirecteur zelf naar kunst kijkt. “Voor mij is een doek niet alleen maar kunst als je er de gemoedstoestand van de kunstenaar vanaf kunt lezen. En ik verzet mij ook tegen de valse romantiek die er hangt rond kunstenaars die tijdens hun leven straatarm waren en voor gek werden verklaard en van wie het werk na hun dood geniaal werd genoemd en nu voor kapitalen verkocht wordt. Dat kunst miljoenen opbrengt terwijl de maker verward over straat zwerft, valt niet met elkaar te rijmen.”

Maar gek of juist geniaal is wel een van de belangrijkste vragen die het museum zijn bezoekers voortdurend stelt. Wat is eigenlijk normaal en wat niet? Een bezoekje aan 'het huis voor de dollen' brengt bestaande opvattingen al gauw aan het wankelen en is voor velen een waanzinnige ervaring.